

Bruxelles, 6.10.2020.
COM(2020) 641 final

**KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU,
EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

Gospodarski i investicijski plan za zapadni Balkan

{SWD(2020) 223 final}

Komunikacija Komisije o Gospodarskom i investicijskom planu za zapadni Balkan

I. Uvod

Zapadni Balkan sastavni je dio Europe i geostrateški prioritet Europske unije. Kako je predsjednica von der Leyen navela u svojem govoru o stanju Unije 14. rujna 2020., „budućnost *cijele* te regije jest u EU-u”. Tijekom pandemije bolesti **COVID-19** jasno su dokazani **bliski odnosi između EU-a i zapadnog Balkana**. Iako je i sam u znatnoj mjeri bio pogođen pandemijom, EU je pružio **nužnu i po razmjerima neusporedivu potporu zapadnom Balkanu, kako je navedeno u Komunikaciji Komisije od 29. travnja¹** i izjavi sa sastanka na vrhu u Zagrebu od 6. svibnja 2020.

COVID-19 ima **golem negativan učinak na gospodarstva** zapadnog Balkana, koja već **zaostaju u pogledu gospodarske konvergencije** s EU-om. Regija se suočavala s kontinuiranim izazovima zbog slabe konkurentnosti, visoke nezaposlenosti i znatnog odljeva mozgova. Potreba za bržim napretkom u pogledu konvergencije provedbom strukturnih reformi, prevladavanjem strukturnih slabosti, jačanjem inovacijskog potencijala i ubrzavanjem zelene i digitalne tranzicije, među ostalim i s obzirom na njihovu budućnost u EU-u, nikada nije bila hitnija.

Stoga je cilj ovoga **Gospodarskog i investicijskog plana potaknuti dugoročni oporavak**, podržan zelenom i digitalnom tranzicijom, koji će dovesti do održivog gospodarskog rasta, provedbe reformi potrebnih za napredak na putu prema EU-u i približavanja zapadnog Balkana jedinstvenom tržištu EU-a. Cilj mu je **osloboditi neiskorišteni gospodarski potencijal regije i značajan prostor za povećanje gospodarske suradnje i trgovine unutar regije**.² S gotovo 18 milijuna stanovnika regija je važno tržište za EU i tranzitno područje za europsku i međunarodnu robu, s kvalificiranom radnom snagom za poduzeća koja su spremna ulagati. **Zapadni Balkan** stoga ima ključnu ulogu u **globalnim lancima vrijednosti koji opskrbljuju EU**, koja bi se mogla dodatno ojačati. To će dugoročno pridonijeti i strateškoj autonomiji EU-a.

Ovim se **Gospodarskim i investicijskim planom** utvrđuje **znatan paket ulaganja za regiju**. Temelji se na prijedlogu Instrumenta pretpristupne pomoći III (IPA III)³ koji se temelji na uspješnosti i usredotočenosti na reforme te ojačanim instrumentima za poticanje ulaganja javnog i privatnog sektora.

Podložno donošenju sljedećeg višegodišnjeg financijskog okvira i povezanih pravnih osnova, Komisija predlaže aktiviranje **do 9 milijardi EUR sredstava iz IPA-e III za razdoblje 2021.–2027.** kako bi se poduprla gospodarska konvergencija s EU-om, prvenstveno **ulaganjima i potporom konkurentnosti i uključivom rastu, održivoj povezanosti te dvostrukoj zelenoj i digitalnoj tranziciji**. Komisija predlaže da se velika većina te potpore usmjeri na **ključna produktivna ulaganja i održivu infrastrukturu na zapadnom**

---

¹ COM(2020) 315 final „Potpora zapadnom Balkanu u borbi protiv bolesti COVID-19 i za oporavak nakon pandemije”

² Svjetska banka, *Western Balkans Regular Economic Reports*, jesen 2019.: „Ako bi se CEFTA dodatno proširila odredbama o kretanju kapitala, zaštiti potrošača, reguliranju tržišta rada i zakonima o zaštiti okoliša, procjenjuje se da bi se trgovina i realni BDP povećali za 2,5 %. Povećanje od 6,7 % moglo bi se postići ako bi zemlje produbile svoju predanost do razine na kojoj se nalaze države članice EU-a.”

³ COM(2018) 465 final, Prijedlog uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA III)

Balkanu. Osim toga, investicijski kapacitet regije trebao bi se povećati aktiviranjem **novog jamstvenog instrumenta za zapadni Balkan**⁴ u cilju **moгуće mobilizacije ulaganja u iznosu do 20 milijardi EUR.**

Prioritet je **bolje povezivanje gospodarstava zapadnog Balkana, unutar regije i s EU-om.** Za to je potrebna snažna predanost zapadnog Balkana provedbi temeljnih reformi, produblivanju regionalne gospodarske integracije i **razvoju zajedničkog regionalnog tržišta** na temelju pravne stečevine EU-a kako bi **regija postala privlačnije područje za ulaganja.** EU će nastojati približiti regiju jedinstvenom tržištu EU-a. Osim toga, zapadni Balkan ima golemu korist od pojačanih napora usmjerenih na **prevladavanje nasljeđa prošlosti,** osobito u pogledu normalizacije odnosa između Srbije i Kosova* te uspješnog zaključenja dijaloga uz posredovanje EU-a.

Europski zeleni plan⁵ nudi plan za zajedničko djelovanje radi suočavanja s izazovima **zelene tranzicije,** klimatskih promjena, gubitka biološke raznolikosti, prekomjerne uporabe resursa i onečišćenja, odvajanja gospodarskog rasta od upotrebe resursa i uništavanja okoliša. Posebna pozornost posvetit će se predanosti EU-a postizanju **klimatske neutralnosti** do 2050. S obzirom na tu ambiciju i svoju budućnost u EU-u, zemlje zapadnog Balkana, uz potporu EU-a, morat će pojačati svoje napore u tom pogledu.

Zapadni Balkan morat će nastaviti s provedbom Programa održivog razvoja do 2030. i njegovih ciljeva održivog razvoja, Pariškog klimatskog sporazuma i međunarodno dogovorenih ciljeva u pogledu bioraznolikosti. Ambicioznim djelovanjem i udruživanjem snaga u ostvarivanju tog programa osigurat će se prednost EU-a i zapadnog Balkana na međunarodnoj gospodarskoj sceni, čime će se povećati njihova konkurentnost na rastućim globalnim tržištima za održive i zelene tehnologije. Naše postojeće platforme za suradnju pružaju mogućnosti za jačanje uzajamno korisnih saveza i osiguravanje ravnopravnih uvjeta u pogledu novih održivih tehnologija, kao što su obnovljivi vodik, napredna sunčeva energija i energija vjetra, baterije i hvatanje ugljika, kao i u pogledu ključnih sirovina za te tehnologije, kao što su elementi rijetkih zemalja.

Na temelju pristupa europskog zelenog plana ovoj Komunikaciji priložen je **Radni dokument službi Komisije o utvrđivanju Zelenog programa za zapadni Balkan.** U njemu se utvrđuju relevantne mjere i preporuke, uključujući usklađivanje sa standardima i pravnom stečevinom EU-a.

Isto tako, zapadni Balkan trebao bi iskoristiti **digitalnu strategiju** EU-a⁶ kao vodeće načelo za antropocentričnu digitalnu transformaciju svojih gospodarstava i društava. To će ih učiniti spremnijima za integraciju u opskrbne lance EU-a s većom dodanom vrijednošću te za buduće pridruživanje digitalnom jedinstvenom tržištu EU-a koje se brzo razvija. Na temelju Digitalne agende za zapadni Balkan iz 2018., ovaj plan ulaganja prilika je za ubrzanje digitalizacije vlada, javnih službi i poduzeća na način koji je u skladu s vrijednostima i pravnim okvirom EU-a.

---

⁴ Jamstveni instrument za zapadni Balkan uspostaviti će se u okviru Jamstva za vanjsko djelovanje EU-a za razdoblje nakon 2020. i Europskog fonda za održivi razvoj plus. Uključivat će pružanje proračunskih jamstava EU-a Europskoj investicijskoj banci i drugim partnerima u provedbi u korist operacija financiranja i programa ulaganja kojima se provode politike uspostavljene IPA-om III i ovim Gospodarskim i investicijskim planom.

* Tim se nazivom ne dovode u pitanje stajališta o njegovu statusu te je on u skladu s rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1244/1999 i mišljenjem Međunarodnog suda o proglašenju neovisnosti Kosova.

⁵ COM(2019) 640 final.

⁶ KOMUNIKACIJA „Izgradnja digitalne budućnosti Europe” COM(2020) 67 final

Trajna konkurentnost neizbježno se zasniva na sposobnosti regije da izgradi svoj **ljudski i poduzetnički kapacitet za inovacije** i razvoj gospodarske niše. Stoga ulaganje u budućnost znači i ulaganje u istraživanje, inovacije, zdravstvo, obrazovanje, kulturu, mlade i sport. To su snažni alati za poticanje gospodarskog razvoja, otpornosti i konkurentnosti regije, ali i njezine socijalne kohezije, što znači potpuno gospodarsko sudjelovanje svih njezinih građana, uključujući Rome. Integracija Roma u društvo podupiranjem njihova punog sudjelovanja u obrazovanju i na tržištu rada od posebne je važnosti i bit će ključni prioritet procesa integracije u EU⁷.

Kako bi se poduprlo postizanje ciljeva ovoga Gospodarskog i investicijskog plana i osigurala održivost ulaganja u regiji, Komisija će uskoro predložiti poseban **program za zapadni Balkan za inovacije, istraživanja, obrazovanje, kulturu, mlade i sport** („Inovacijski program za zapadni Balkan”). Ta sveobuhvatna, dugoročna strategija za suradnju sa zapadnim Balkanom u tim područjima bit će ključna za poboljšanje razvoja ljudskog kapitala, zaustavljanje odljeva mozgova i poticanje protoka mozgova te za poticanje razvoja dugoročnog održivog inovacijskog ekosustava i prelaska na gospodarstvo koje se temelji na znanju. Njome će se postaviti temelji za kreiranje politika temeljenih na dokazima i promicati uključivi i visokokvalitetni sustavi obrazovanja i osposobljavanja, čime će se mladima u regiji pružiti bolja perspektiva.

Taj je plan **sastavni dio potpore zapadnom Balkanu na putu prema EU-u**. Gospodarski razvoj i provedba temeljnih reformi trebali bi se međusobno poticati i pomoći partnerskim zemljama da ispune dobro poznate uvjete procesa pristupanja. To uključuje provedbu reformi vladavine prava i strukturnih gospodarskih reformi, posebno onih utvrđenih u programima gospodarskih reformi⁸ kojima će se maksimalno povećati mogući učinak tog paketa ulaganja.

Jedan od glavnih čimbenika za postojeće strukturne slabosti jest **loše upravljanje**, a posebno ograničeni napredak u rješavanju **nedostataka u području vladavine prava** i borbi protiv korupcije. Vladavina prava i poštovanje temeljnih prava, funkcioniranje demokratskih institucija i javne uprave nisu samo u središtu pristupnog procesa, već su i glavni pokretači gospodarskog oporavka regije i jačanja otpornosti na moguće buduće krize i gospodarske šokove. Poštovanje vladavine prava potrebno je i kako bi se zaštitila sredstva EU-a i osiguralo da se upotrebljavaju za potporu razvoju zapadnog Balkana.

II. Dobro upravljanje kao temelj održivoga gospodarskog rasta

Poticanje ulaganja i gospodarskog rasta bit će dakle moguće samo ako se zapadni Balkan **čvrsto obveže na temeljne reforme u skladu s europskim vrijednostima i ako ih provede**. Bez obzira na to je li riječ o strukturnim **socioekonomskim reformama**, posebno onima

⁷ Planom će se pridonijeti i provedbi Komunikacije Europske komisije o „Strateškom okviru EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma” (COM(2020) 620), koja je dio ambicioznog programa EU-a za ravnopravnost i Uniju koja nastoji postići više kad je riječ o socijalnoj pravednosti i blagostanju.

⁸ Kako bi se iskoristile prednosti ulaganja koja se podupiru u okviru IPA-e III i ostvario održiv gospodarski rast, zapadni Balkan treba razmotriti i provesti reforme koje su zajednički dogovorene tijekom gospodarskog i financijskog dijaloga s EU-om u okviru programa gospodarskih reformi i preporučene u godišnjem paketu za proširenje. Prioriteti politika i strukturnih reformi utvrđeni u tom kontekstu potvrđuju potrebu za jačanjem administrativnih kapaciteta za planiranje i odabir investicijskih projekata te upravljanje njima, poboljšavajući poslovno okruženje i politike tržišta rada. Napredak u reformama gospodarskog upravljanja ključan je kako bi se pravodobno i učinkovito ostvarilo očekivano veliko povećanje ulaganja. Nadalje, dijalogom u okviru programa gospodarskih reformi trebale bi se pružiti važne smjernice za odluke o ulaganjima na temelju Gospodarskog i investicijskog plana te za pažljivo planiranje i određivanje prioriteta u pogledu resursa.

utvrđenima u programima gospodarskih reformi i zajedničkim političkim smjernicama, jačanju **vladavine prava**, **poštovanju ljudskih prava** ili poboljšanju **javne uprave**, te reforme ključne su za okruženje pogodno za poduzetništvo, otvaranje radnih mjesta i održiva ulaganja. Čelnici zemalja zapadnog Balkana moraju **vjerodostojnije** ispuniti svoju obvezu provedbe potrebnih temeljnih reformi i uz jasniju političku predanost, u skladu s revidiranom metodologijom proširenja⁹.

Vladavina prava ključan je aspekt demokratske preobrazbe i ključno mjerilo u odnosu na koje EU ocjenjuje napredak prema članstvu. U tom se pogledu napredak među zemljama zapadnog Balkana znatno razlikuje. Operativna suradnja zapadnog Balkana s državama članicama EU-a i agencijama EU-a nastavila se poboljšavati. Međutim, vjerodostojan napredak u području vladavine prava i dalje je znatan izazov koji je često povezan s nedostatkom političke volje, kontinuiranim postojanjem jasnih elemenata zarobljenosti države i ograničenim napretkom u pogledu neovisnosti pravosuđa.

Paketom za proširenje za 2020.¹⁰, donesenim usporedno s ovom Komunikacijom, pruža se detaljan pregled trenutačnog stanja temeljnih reformi i smjernice o tim prioritetima reformi, koji su i dalje u središtu procesa pristupanja EU-u.

Građani imaju ključan interes za funkcioniranje sustava provjera i ravnoteža u kojem vidljivo osnaženo, neovisno, nepristrano i učinkovito pravosuđe osigurava da sve državne institucije poštuju zakon, održavaju integritet te da su građani zaštićeni od proizvoljnih odluka i da mogu u potpunosti ostvariti svoja prava. Poduzećima je potrebna pravna sigurnost, odsutnost korupcije i učinkovito funkcioniranje uprave kako bi mogla uspostaviti svoje poslovanje i osloniti se na učinkovite i neovisne institucije za ostvarivanje svojih ekonomskih prava. Strane ulagače potrebno je uvjeriti da će postojati ravnopravni uvjeti u kojima će njihova ulaganja biti zaštićena. Usklađivanje s pravilima EU-a o javnoj nabavi te veća transparentnost i nadzor ključni su, posebno za dobro financijsko upravljanje velikim javnim ulaganjima, uključujući ona predložena u ovom Planu, te za sprečavanje korupcije u tom području. Potrebno je uspostaviti strateški pristup radi učinkovitog razbijanja kriminalnih organizacija i njihove gospodarske osnove, uključujući poboljšane rezultate u financijskim istragama i oduzimanju imovine. Suradnja među partnerima u regiji i s EU-om ključna je za prevladavanje određenih sigurnosnih izazova, kao što su borba protiv terorizma i ekstremizma, pranje novca, nezakonita trgovina oružjem, trgovina ljudima i krijumčarenje migranata.

Kako bi se izbjegla nedostatna zaštita sredstava EU-a, nužno je da partneri sa zapadnog Balkana osiguraju da se protiv prijevare, korupcije, pranja novca i pronevjere bore učinkovitim, odvraćajućim i razmjernim kaznenim sankcijama. Partneri sa zapadnog Balkana koji su stranke međunarodnih sporazuma o uzajamnoj pravnoj pomoći trebali bi prihvatiti Ured europskog javnog tužitelja (EPPO) kao nadležno tijelo država članica koje sudjeluju u EPPO-u za provedbu tih sporazuma.¹¹ Sklapanjem radnih dogovora trebala bi se olakšati suradnja između EPPO-a i partnera sa zapadnog Balkana.¹²

Izgradnja visokokvalitetne javne uprave temelj je dobrog funkcioniranja države. Od ključne je važnosti za učinkovitu i djelotvornu javnu službu koja građanima i poduzećima

⁹ COM(2020) 57 final „Unapređenje pristupnog procesa – Vjerodostojna perspektiva EU-a za zapadni Balkan”.

¹⁰ COM(2020) 660/2

¹¹ U skladu s člankom 104. stavkom 4. [Uredbe o EPPO-u]

¹² Na temelju članka 99. stavka 3. i članka 104. stavka 1. Uredbe Vijeća (EU) 2017/1939 od 12. listopada 2017. o provedbi pojačane suradnje u vezi s osnivanjem Ureda europskog javnog tužitelja („EPPO”)

pruža kvalitetne usluge. Kad je riječ o upravljanju ulaganjima, državi je potreban snažan kapacitet kako bi mogla odrediti infrastrukturne i druge strateške investicijske projekte usmjerene na budućnost, utvrditi prioritete, razvijati ih i upravljati njima uz blisko savjetovanje s građanima i drugim dionicima. Profesionalna javna služba također ima ključnu ulogu u sprečavanju korupcije, među ostalim većom transparentnošću i upotrebom e-upravljanja. Javnu nabavu treba uskladiti s pravilima EU-a i u potpunosti provesti. Iznimke od postupaka javne nabave trebale bi se primjenjivati restriktivno, uključujući ograničavanje primjene međudržavnih sporazuma. Time će se osigurati da korupcija u javnoj nabavi ne ometa gospodarski razvoj, ne narušava tržište i ne stvara neučinkovitosti koje smanjuju konkurentnost, trgovinu i ulaganja. Tim će se reformama ojačati i zaštitne mjere protiv zlouporabe sredstava EU-a.

EU će nastaviti osiguravati znatna financijska sredstva i potporu reformama koje se odnose na dobro upravljanje i temeljna pitanja barem na trenutačnim razinama. U skladu s načelom uvjetovanosti koje se odražava u revidiranoj metodologiji proširenja, u skladu s kojom države prelaze na prioritete reformi, to bi trebalo dovesti do većeg financiranja i ulaganja, među ostalim s pomoću Instrumenta pretpristupne pomoći koji se temelji na uspješnosti i koji je usmjeren na reforme. No jednako tako postoji potreba za odlučnim mjerama kojima se sankcionira svaka ozbiljna ili dugotrajna stagnacija ili nazadovanje. U skladu s tim mjerama opseg i intenzitet financiranja EU-a mogli bi se smanjiti na temelju Komisijine ocjene napretka u njezinim godišnjim izvješćima.

III. Znatan paket ulaganja

Komisijin prijedlog Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA III)¹³ iznosi više od 14 milijardi EUR¹⁴ u razdoblju 2021.–2027., od čega je najveći dio namijenjen zapadnom Balkanu.

IPA III imat će čvrst **pristup temeljen na politikama**, sa **strateškim i dinamičnim uvođenjem pomoći**, pri čemu će temeljni uvjeti za članstvo u EU-u biti u središtu potpore EU-a. Dodatnim usmjeravanjem financijske pomoći EU-a na ključne prioritete, IPA-om III pružit će se još veći poticaj za potporu reformama kojima se potiče održivi socioekonomski razvoj i partneri približavaju vrijednostima i standardima Unije.

U središtu toga Gospodarskog i investicijskog plana **znatan je paket ulaganja** za regiju, a velika većina potpore usmjerit će se na **ključna produktivna ulaganja i infrastrukturu**. Time će se uzeti u obzir i poduprijeti dvostruka zelena i digitalna tranzicija te razvoj povezanih, konkurentnih, održivih i uspješnih gospodarstava zapadnog Balkana koja se temelje na znanju i inovacijama, sa sve dinamičnijim privatnim sektorom. Paket ulaganja bit će ključni pokretač koji će olakšati povećanje javnih i privatnih ulaganja Europske investicijske banke (EIB), Europske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i drugih međunarodnih financijskih institucija, razvojnih financijskih institucija država članica EU-a, vlada zemalja zapadnog Balkana i privatnih ulagača u regiji, uključujući izravna strana ulaganja te integraciju tržišta.

---

¹³ COM(2018) 465 final, Prijedlog uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA III)

¹⁴ Financijski iznosi izraženi su u tekućim cijenama. Komisijin prijedlog za IPA-u III iznosi 14,5 milijardi EUR, dok je u zaključcima Europskog vijeća od 17.–21. srpnja 2020. taj iznos smanjen na 14,162 milijarde EUR, podložno suglasnosti Europskog parlamenta.

Prvi skup projekata koji su podijeljeni u deset **vodećih inicijativa za ulaganja naveden je u prilogu**. Ti **prijedlozi projekata** temelje se na rezultatima preliminarnih savjetovanja s vladama u regiji o njihovim političkim i gospodarskim prioritetima reformi. Prvi korak u provedbi ovoga Gospodarskog i investicijskog plana mogao bi biti paket **infrastrukturnih projekata** koji će se pojačano **financirati u razdoblju 2021.–2022.**, a očekuje se da će se njima **potaknuti znatna ulaganja**. Time bi se **omogućilo da se razrađeni prijedlozi projekata**, posebno u područjima **digitalizacije, prometa, energetske tranzicije i okoliša, nakon ocjene prihvatljivosti do 2024. dovrše** ili da znatno napreduju.

Daljnijim financiranjem u okviru IPA-e mogli bi se naknadno poduprijeti infrastrukturni projekti i produktivna ulaganja sa snažnim naglaskom na dvostruko **zelenoj i digitalnoj tranziciji** regije, poticanju kružnoga gospodarstva i biološke raznolikosti te zajedničkoj provedbi predstojećeg Zelenog programa za zapadni Balkan. Mogla bi se podupirati i ulaganja u ruralnim područjima i poljoprivredi, kulturnim i kreativnim sektorima, zdravstvu i razvoju ljudskog kapitala, uključujući obrazovanje, te poticanje prekogranične suradnje, među ostalim u području inovacija.

Osim znatnih bespovratnih sredstava EU-a namijenjenih toj regiji, **EU može pružiti jamstva** za smanjenje troškova financiranja javnih i privatnih ulaganja te za smanjenje rizika za ulagače. Očekuje se da će se potporom u okviru **predloženog jamstvenog instrumenta za zapadni Balkan** u sljedećem desetljeću mobilizirati **ulaganja** u iznosu od približno **20 milijardi EUR**.

Okvir za ulaganja za zapadni Balkan (WBIF), uključujući njegovu platformu za privatni sektor, **Instrument za razvoj poduzetništva i inovacija na zapadnom Balkanu (WB EDIF)** i **jamstveni instrument za zapadni Balkan**, koji okuplja partnere sa zapadnog Balkana, bilateralne donatore i međunarodne financijske institucije, bit će glavno sredstvo za osiguravanje brze provedbe paketa ulaganja radi:

- jačanja ključnih infrastrukturnih veza, posebno glavnih prometnih i energetske veza, koje su ključne za gospodarski razvoj, tržišnu integraciju i prekograničnu trgovinu unutar regije i s Europskom unijom¹⁵,
- podupiranje dvostruke zelene i digitalne tranzicije,
- povećanja konkurentnosti privatnog sektora, poticanja inovacija i razvoja ključnih socijalnih sektora,
- povezivanja gospodarstava jačanjem regionalne gospodarske integracije i integracije s EU-om.

Kako bi se maksimalno povećao dugoročni učinak ulaganja, od ključne će važnosti biti provedba strukturnih gospodarskih reformi i reformi upravljanja u partnerskim zemljama, uključujući mjere za reformu povezanosti i povećanje statističkog kapaciteta. Napredak u području temeljnih pitanja trebao bi se nastaviti usporedno s provedbom vodećih inicijativa. EU će, prema potrebi, podupirati i mjere za izgradnju kapaciteta kako bi se poboljšala javna nabava i kapacitet za upravljanje javnim ulaganjima za pripremu, upravljanje i nadzor provedbe projekata. EU će surađivati sa zapadnim Balkanom kako bi se osiguralo da se

---

¹⁵ Zbog toga je **EU od 90-ih** godina prošlog stoljeća bespovratnim sredstvima i zajmovima **pridonio razvoju prometne i energetske infrastrukture** u regiji **s više od 11 milijardi EUR**, što je dovelo do ulaganja u iznosu od gotovo 22 milijarde EUR. Preuzeta obveza dodatno je ojačana uvođenjem plana povezivanja 2015. uz obvezu za dodatnih milijardu EUR do 2020., što je u skladu s ciljem poticanja ulaganja u iznosu od 4 milijarde EUR i otvaranja više od 45 000 radnih mjesta.

ulaganja u projekte od zajedničkog strateškog interesa primjereno analiziraju kako bi se utvrdili, procijenili i ublažili potencijalni rizici za sigurnost ili javni poredak, u skladu s relevantnim pravilima EU-a i WTO-a.

Konačne odluke o okvirnim prijedlozima projekata i financiranja utvrđenima u ovom planu donijet će se uz potpuno poštovanje postupaka donošenja odluka, postupka programiranja i pristupa koji se temelji na uspješnosti i usredotočenosti na reforme iz buduće uredbe o IPA-i III o kojoj su zakonodavci trenutačno raspravljaju, posebno u smislu napretka u pogledu plana proširenja EU-a, relevantnosti i zrelosti te u skladu s relevantnim pravilima EU-a. Trebalo bi poštovati zelenu prisegu da se „ne nanosi šteta”. Kako bi se maksimalno povećao učinak ovoga Gospodarskog i investicijskog plana, EU će se, u skladu s pristupom skupine Team Europe, obratiti i svojim partnerima i postojećim regionalnim inicijativama kao što je Berlinski proces kako bi se postigla najveća moguća komplementarnost između mjera EU-a te drugih multilateralnih i bilateralnih mjera.

IV. Ulaganje u održivi promet

EU će dati prednost projektima i programima za okvirno proširenje **osnovne** transeuropske prometne **mreže** (TEN-T) koji su od strateškog interesa za regiju i EU. Poduzet će se mjere za ubrzanje izgradnje nove prometne infrastrukture i modernizaciju postojeće infrastrukture **kako bi se osnovna prometna mreža uskladila sa standardima EU-a.**

Ključne su **brze i učinkovite prometne veze** unutar regije i sa susjednim državama članicama EU-a te održivi promet s daljnjim ulaganjima u željeznicu i unutarnje plovne putove. U tom kontekstu, kako bi se dodatno potaknula regionalna suradnja i integracija, povezivanje glavnih gradova u regiji međusobno i s EU-om bit će važan prioritet, kao i promicanje multimodalnih prometnih rješenja i promjena načina prijevoza te smanjenje onečišćenja povezanog s prometom.

Stvaranjem tih veza potaknut će se ulaganja, olakšati regionalna trgovina i **ostvariti održiv gospodarski rast**, čime će se poboljšati svakodnevni život ljudi u regiji. Iskoristit će se nove digitalne tehnologije, uz poboljšanje informacijskih sustava, davanje prednosti sigurnosti na cestama (i uklanjanje cestovnih dionica i željezničko-cestovnih prijelaza visokog rizika) te pomoć u osmišljavanju i provedbi programa održavanja. **Dodatno će se pojačati suradnja s Prometnom zajednicom** kako bi se poduprlo stvaranje potpuno integriranog regionalnog prometnog tržišta na temelju zakonodavstva i normi Europske unije. Time će se znatno ubrzati provedba tehničkih standarda i **mjera za reformu povezanosti, uključujući usklađivanje i pojednostavnjenje postupaka prelaska granica**, te nastavak reformi željeznica (uključujući razdvajanje željeznica i pristup trećih strana), posebno kako bi se prevladalo naslijeđe rascjepkanih mreža. Time će se otvoriti put i neometanoj integraciji prometnih tržišta zapadnog Balkana u EU, čime će se stvoriti nove poslovne prilike za poduzeća i ljude u regiji.

Na zapadnom Balkanu ta bi se ulaganja trebala podupirati:

- donošenjem i provedbom regionalnih planova za željeznice, sigurnost na cestama i olakšavanje prometa te cestovnih akcijskih planova koje je pripremila Prometna zajednica,
- brzim napretkom u mjerama za reformu prometne povezanosti kako bi se ubrzala integracija s mrežom TEN-T, pravnom stečevinom EU-a te njezinim digitalnim tehnologijama i tehnologijama u području čiste energije i

- postupnim donošenjem i provedbom cjelokupnog prometnog zakonodavstva EU-a i tehničkih standarda te transparentnih postupaka javne nabave u području prometa, uključujući ubrzano usklađivanje s pravilima EU-a o javnoj nabavi kako bi se olakšala integracija tržišta

Komisija predviđa da će svoje stope sufinanciranja za projekte cestovnog prometa povećati na 40 %. Održiva mobilnost ključan je element u izgradnji prometne infrastrukture koja je prikladna za budućnost. Za svaki projekt cestovne infrastrukture Komisija će promicati razvoj zelenih multimodalnih prometnih rješenja. Cilj bi trebao biti povezivanje partnera u regiji te između regije i EU-a integracijom održivih i pametnih elemenata u cestovni promet (kao što su stanice za punjenje električnih vozila i multimodalne točke za povezivanje sa željezničkim mrežama i mrežama plovnih putova). Time se potiču inovacije, kao i ciljane ulaganja odgovarajuće veličine. Komisija će promicati i provedbu planova održive gradske mobilnosti u gradovima regije koji se povezuju s mrežom.

V. Ulaganje u čistu energiju

Pojačat će se potpora u području **energetike**. Snažan naglasak stavit će se na integraciju energetskeg tržišta, dekarbonizaciju i čistu energiju, pravednu tranziciju, povećanu digitalizaciju sustava i pametnih mreža, energetske učinkovitost, uključujući modernizaciju centraliziranog grijanja, i energetske sigurnost. Dekarbonizacija je ključni stup ovoga Gospodarskog i investicijskog plana u skladu s ciljevima europskog zelenog plana. Poboljšana povezanost i proširenje energetske unije na zapadni Balkan bit će isto tako ključni za uspješan prelazak na čistu energiju u regiji.

Trebalo bi podržati veću uporabu **obnovljivih izvora energije**, u skladu s potencijalom regije i planovima prilagodbe klimatskim promjenama. To može uključivati ekološki prihvatljiva ulaganja u hidroenergiju, solarnu energiju, energiju vjetra i geotermalne izvore. Uvođenje čistih i modernih energetskeg tehnologija treba pratiti bolje okruženje za ulaganja, u skladu sa sveobuhvatnim regulatornim okvirom koji se temelji na pravilima konkurentne javne nabave. Time će se ublažiti rizici od učinka ovisnosti gospodarstava zapadnog Balkana o vrlo neodrživoj i sve skupljoj novoj proizvodnji električne energije iz ugljena.

Prelazak s ugljena na održivu i čistu energiju bit će ključan za smanjenje emisija ugljikova dioksida i onečišćenja zraka. U tijeku je uspostava inicijative „**Platforma za regije ugljena u tranziciji na zapadnom Balkanu i u Ukrajini**” koja odražava inicijativu unutar EU-a. Podupirat će tranzicijske strategije koje su uključive i u kojima nitko ne smije biti zapostavljen, istodobno nudeći čišću alternativu ugljenu i podupirući projekte prilagođene potrebama tih regija ovisnih o ugljenu.

Za zemlje koje u velikoj mjeri ovise o ugljenu ključ za odmicanje od ugljena u **kratkoročnom do srednjoročnom razdoblju** mogao bi biti prelazak na **modernu plinsku infrastrukturu s niskim razinama emisija**. Time se regiji može ponuditi široko dostupan, siguran i cjenovno pristupačan izvor energije kojim će se **očuvati konkurentnost regije** na međunarodnoj razini, uz istodobno **znatno poboljšanje kvalitete zraka i smanjenje emisija**.

U **središtu nove plinske infrastrukture moraju biti novi plinovodi**, uključujući **proširenje Transjadranskog plinovoda**, što bi mogla biti prilika za diversifikaciju izvora plina na europskom tržištu i uvođenje plina u regiju kako bi se ubrzao prelazak s ugljena u proizvodnju energije. U izgradnji bilo kojeg novog plinovoda na zapadnom Balkanu moraju se u potpunosti poštovati pravila EU-a, u skladu s Ugovorom o energetskeg zajednici, te se mora dokazati njegova dugoročna održivost. Trebalo bi uzeti u obzir i sve veću globalnu ulogu

ukapljenog prirodnog plina (UPP) kao prilike za diversifikaciju opskrbe plinom u regiji preko terminala za ukapljeni prirodni plin u Grčkoj i Hrvatskoj.

Dugoročno, ulaganja u plinsku infrastrukturu bit će temelj za sljedeći korak u zaštiti okoliša jer će omogućiti uvođenje **dekarboniziranog plina** kad bude dostupan i konkurentan, čime će se omogućiti daljnja smanjenja emisija ugljikova dioksida i utjecaja onečišćenja zraka. Stoga će ta ulaganja biti otporna na buduće promjene u opskrbi energijom u regiji.

Poticat će se nastojanja za povećanje **energetske učinkovitosti**. U kontekstu zelenog plana EU-a Komisija predlaže proširenje „**vala obnove EU-a**” na zapadni Balkan. Obnovljeni i poboljšani fond zgrada pridonijet će otvaranju puta za dekarboniziran i čist energetske sustav jer je sektor zgradarstva jedan od najvećih potrošača energije u Europi. U tu će se svrhu EU, među ostalim, koristiti postojećim platformama kao što su Fond za zeleni rast i regionalni program za energetske učinkovitost, koje su dosad omogućile zelena ulaganja u ukupnom iznosu od 700 milijuna EUR.

Određivanje prioriteta energetske međupovezanosti već se provodi u okviru Energetske zajednice s projektima od interesa za Energetsku zajednicu i projektima od zajedničkog interesa. Partnerske zemlje na zapadnom Balkanu morat će provesti tržišne reforme kako bi ubrzale integraciju s tržištima plina i električne energije iz srednje, istočne i jugoistočne Europe. U okviru energetske povezanosti središnje i jugoistočne Europe (CESEC) Komisija će nastaviti pomno pratiti tržišne reforme u zemljama zapadnog Balkana kako bi ubrzala integraciju tržišta plina i električne energije u srednjoj i jugoistočnoj Europi.

Inovacijskim programom za zapadni Balkan dodatno će se potaknuti prijenos tehnologije¹⁶ i olakšati pristup istraživačkoj infrastrukturi svjetske razine, centrima znanja, centrima kompetencija i internetskim platformama te pristup naprednim računalnim simulacijama preko, na primjer, Europskog zajedničkog poduzeća za računalstvo visokih performansi (EuroHPC).¹⁷ Poduprijet će se prelazak na čistu i učinkovitu proizvodnju i uporabu energije, među ostalim promicanjem otvorene znanosti i najsuvremenije istraživačke infrastrukture kao što je Međunarodni institut za održive tehnologije jugoistočne Europe (SEIIST).

Na zapadnom Balkanu ta ulaganja treba poduprijeti:

- brzim napretkom u pogledu **mjera za reformu energetske povezanosti** radi uspostave regionalnog energetskeg tržišta i daljnjom integracijom s energetskeg tržištem EU-a u bliskoj suradnji s Tajništvom Ugovora o Energetskoj zajednici.
- **dovršetkom reforme Ugovora o Energetskoj zajednici i donošenjem paketa EU-a za čistu energiju** u Energetskoj zajednici.
- jačanjem postupka utvrđivanja ciljeva Energetske zajednice do 2030. donošenjem energetskeg i klimatskeg ciljeva za 2030. u skladu s ambicijama EU-a u pogledu dekarbonizacije, uzimajući u obzir relevantne socioekonomske razlike ugovornih stranaka

VI. Ekologizacija zapadnog Balkana – ulaganje u okoliš i klimu

Europski zeleni plan temelji se na politikama osmišljenima za razvoj modernih, resursno učinkovitih i konkurentnih gospodarstava u kojima je rast odvojen od emisija stakleničkih plinova, upotrebe resursa i stvaranja otpada, u kojima se teži otpornosti na klimatske promjene.

¹⁶ KOMUNIKACIJA „Izgradnja digitalne budućnosti Europe” COM(2020) 67 final

¹⁷ KOMUNIKACIJA „Izgradnja digitalne budućnosti Europe” COM(2020) 67 final

Europski zeleni plan može biti potpuno učinkovit samo ako neposredno susjedstvo EU-a poduzme mjere i u ranoj fazi. To je tim važnije za zapadni Balkan s obzirom na njegovu europsku perspektivu. Komisija stoga zajedno s ovom Komunikacijom predstavlja **Zeleni program za zapadni Balkan**, kako je predviđeno europskim zelenim planom. Očekuje se da će čelnici zemalja zapadnog Balkana podržati Zeleni program na sastanku na vrhu u Sofiji u studenome. Taj **Program** temelji se na **pet širokih područja obuhvaćenih zelenim planom: dekarbonizaciji, uklanjanju onečišćenja** zraka, vode i tla, **kružnom gospodarstvu, poljoprivredi i proizvodnji hrane** te zaštiti **bioraznolikosti**. Gospodarski rast i nove poslovne prilike povezat će se s održivijim obrascima potrošnje i proizvodnje, uključujući promicanje kružnoga gospodarstva, očuvanje oskudnih resursa i bolju ponovnu uporabu otpadnih proizvoda, povezano sa svim gospodarskim sektorima, uključujući urbanu i ruralnu perspektivu, te oslanjajući se na održivost ekosustava kao preduvjet za uspjeh. Već postojeće platforme, kao što su Strategija EU-a za jadransko-jonsku regiju (EUSAIR) i Strategija EU-a za dunavsku regiju (EUSDR), u kojima zemlje zapadnog Balkana imaju važnu ulogu, mogu pomoći u provedbi tog procesa na terenu jer su u tim područjima ključne koordinirane i zajedničke aktivnosti.

Onečišćenje zraka ključno je pitanje na zapadnom Balkanu. Raširena upotreba ugljena i drva za proizvodnju energije te kamiona i automobila koji onečišćuju okoliš dovodi do toga da gradovi u regiji bilježe razine kvalitete zraka koje su tijekom zime među najlošijima u Europi. Iz 16 elektrana na ugljen u regiji ispušta se više sumporova dioksida nego iz 250 sličnih elektrana u EU-u. U toj regiji dekarbonizacija i uklanjanje onečišćenja idu ruku pod ruku. Odmak od ugljena poboljšao bi kvalitetu života građana i donio znatne godišnje uštede povezane sa zdravljem u proračunima zemalja zapadnog Balkana.

Održiva mobilnost još je jedan element koji će biti ključan za prelazak na čistu energiju. EU bi trebao promicati provedbu **planova održive gradske mobilnosti** u gradovima regije, razvijajući **rješenja za zeleni multimodalni prijevoz**. Kad je riječ o cestovnoj mreži, cilj bi trebao biti povezivanje partnera u regiji te regije s EU-om integracijom održivih i pametnih elemenata u cestovni promet (kao što su stanice za punjenje električnom energijom) kako bi se potaknule inovacije te ciljana ulaganja odgovarajuće veličine.

S obzirom na europsku perspektivu regije, ciljevi EU-a, uključujući **smanjenje emisija stakleničkih plinova** za najmanje 55 % do 2030., moraju biti okvir za sustavnu modernizaciju regije i njezin budući rast. To znači prelazak s fosilnih goriva na obnovljivu energiju i ulaganje u infrastrukturu kojom se podupire međusektorska transformacija prema klimatski neutralnom gospodarstvu i izbjegava neupotrebljiva imovina. Kako bi se promicala dekarbonizacija, EU bi trebao i nastaviti pomagati partnerima sa zapadnog Balkana u razvoju i provedbi **dugoročnih klimatskih strategija i nacionalnih energetske i klimatskih planova** usmjerenih na usklađivanje sa zahtjevima pravne stečevine EU-a. Provest će se i **procjena socioekonomskog učinka dekarbonizacije u regiji**.

Gospodarski subjekti ključni su za uspjeh zelene tranzicije. Zeleni program uključivat će dimenziju privatnog sektora, čiji je cilj poticanje privatnih poduzeća aktivnih u zelenom i **kružnom gospodarstvu** i usmjeravanje svih gospodarskih sektora prema održivosti, neovisno o tome je li riječ o području energetike, mobilnosti ili poljoprivrede. EU bi trebao surađivati s regijom kako bi promicao **održive obrasce proizvodnje i prehrambene sustave**. Utvrđivanjem i provedbom akcijskih planova za kružno gospodarstvo, strategijama za sprečavanje nastanka otpada i recikliranje te regionalnom suradnjom u smanjenju onečišćenja plastikom osigurat će se stabilan napredak regije prema zelenom gospodarstvu i pravnoj stečevini EU-a.

Regija bi trebala prihvatiti inovativne zelene i digitalne tehnologije kojima se stvaraju novi poslovni modeli, omogućuje veća produktivnost industrije, radnicima pružaju nove vještine i podupire dekarbonizacija gospodarstva. Za sustave istraživanja i inovacija bit će potrebno veće javno financiranje kako bi imali ključnu ulogu u tim naporima. Komisija će promicati programe financiranja za poduzeća koja djeluju u području zelenih inovacija i tehnologija kako bi se ostvario taj cilj.

Regija treba prijeći i na **kružno gospodarstvo**, u kojem su recikliranje i ponovna uporaba pravilo, dok je upotreba prirodnih resursa znatno smanjena. Europski institut za inovacije i tehnologiju imat će važnu ulogu u tom pogledu jačanjem suradnje sa svojim zajednicama znanja i inovacija, posebno onima koje se bave energijom, sirovinama, upravljanjem hranom i gradskom mobilnošću. To bi pomoglo daljnjem razvoju tematskih inovacijskih ekosustava u regiji i poduprlo uključivanje partnera sa zapadnog Balkana u europske strateške lance vrijednosti, uključujući usmjeravanje na **održive obrasce proizvodnje i prehrambene sustave**.

Sektor primarne proizvodnje i prerade hrane, zajedno sa **šumarstvom i ribarstvom**, i dalje čini velik udio BDP-a i radne snage u regiji (do 40 % radnika u Albaniji), s velikim potencijalom za daljnji održivi gospodarski razvoj. Time bi zajednice postale privlačnije te bi se smanjila migracija mladih u urbana središta i EU. No unatoč bogatoj bazi prirodnih resursa, veličina poljoprivrednih gospodarstava, produktivnost rada i prinosi niski su, uz lošu tehnologiju i kontinuiranu poljoprivredu za vlastite potrebe. I dalje je potrebno intenzivno raditi u područjima sigurnosti hrane, dobrobiti životinja i prelaska na održive prehrambene sustave, što je sve važnije s obzirom na potrebno usklađivanje s pravnom stečevinom EU-a o sigurnosti hrane i strategijom EU-a „od polja do stola”. IPARD će potaknuti ruralna gospodarstva, restrukturiranje poljoprivredno-prehrambenih sektora i smanjenje rasipanja hrane. Doprinijet će kružnom i biogospodarstvu te će se ruralna područja učiniti dinamičnijima za život, ali i otpornijima na izazove kao što su klimatske promjene i gubitak bioraznolikosti.

Trebalo bi razmotriti i zaštitu **bioraznolikosti** i obnovu prirodnog kapitala te učinkovite sustave prikupljanja otpada te sprečavanje onečišćenja okoliša. To može pomoći u iskorištavanju **golemog turističkog potencijala prirodnog okoliša regije**, uzimajući u obzir potrebe i lokalnog i europskog tržišta te rastuću potražnju za održivim turizmom.

U **području gospodarenja otpadom** pozornost se mora posvetiti pravilnom prikupljanju otpada i odvajanju ključnih tokova otpada. Potrebni su veći naponi kako bi se smanjilo onečišćenje **vodâ** i riješilo pitanje očuvanja vode i zaštite od poplava. Morski otpad globalni je problem koji utječe na sve oceane svijeta, a rijeke u regiji zapadnog Balkana prenose nerazmjernu količinu otpada u more i oceane.

VII. Ulaganje u digitalnu budućnost

Digitalizacija je prilika za gospodarstva i društva u regiji, pri čemu digitalna rješenja pridonose održivom, klimatski neutralnom i resursno učinkovitom gospodarstvu te boljem upravljanju i javnim uslugama za građane¹⁸. Digitalne usluge čine sve veći udio izvoza sa zapadnog Balkana. Uz potporu EU-a i Vijeća za regionalnu suradnju zapadni Balkan od 2018. provodi **Digitalnu agendu za zapadni Balkan**. Zapadni Balkan trebao bi razmotriti dosadašnju provedbu, utvrditi područja u kojima je potrebno ubrzati rad te proširiti opseg i

---

¹⁸ KOMUNIKACIJA „Izgradnja digitalne budućnosti Europe” COM(2020) 67 final

ambicioznost digitalne transformacije u regiji. Potporom koja se posebno pruža za **razvoj digitalnih vještina, e-upravu, e-nabavu i usluge e-zdravstva** povećala bi se transparentnost i odgovornost javnih tijela, smanjili troškovi i poboljšalo pružanje usluga građanima i poduzećima, uz istodobno rješavanje socijalne dimenzije.

Digitalne poslovne prilike mogu se u potpunosti iskoristiti **podupiranjem digitalnih novoosnovanih i rastućih poduzeća te digitalnih vještina**. Mjerama kao što je **Akcijski plan za digitalno obrazovanje** EU podupire **razvoj i prihvaćanje digitalnih vještina** na zapadnom Balkanu kako bi digitalna transformacija postala što sveobuhvatnija i uključivija. **Daljnje sudjelovanje u inicijativama na razini EU-a**, kao što su SELFIE¹⁹, HEInnovate²⁰, Digital Education Hackathon, EU-ov tjedan programiranja i paneuropska podatkovna mreža za istraživačku i obrazovnu zajednicu (mreža GEANT), pridonijelo bi boljem povezivanju regije s najsuvremenijim digitalnim istraživanjima i inovacijama. Regija bi trebala i razviti i provesti svoje strategije digitalnog obrazovanja te istodobno podupirati osposobljavanje nastavnika i inicijative za učenje i sadržaj na internetu.

Cilj Digitalne agende za **smanjenje troškova roaminga** unutar regije temelji se na suradnji s relevantnim dionicima kako bi se znatno smanjili troškovi *roaminga* prema EU-u i iz njega. Taj se postupak odvija na otvoren, uključiv i transparentan način. Priprema plana zajednička je odgovornost vlada, regulatora i telekomunikacijskih operatera, dok Vijeće za regionalnu suradnju i EU mogu djelovati kao posrednici. Za smanjenje tarifa za *roaming* potrebni su operateri koji u regiji posluju u kontekstu stabilnih, predvidljivih i konkurentnih tržišta pod nadzorom neovisnih nacionalnih regulatornih tijela.

Dodatno će se istražiti načini na koje zapadni Balkan može iskoristiti prednosti **jedinstvenog digitalnog tržišta EU-a** kako bi se poboljšao pristup digitalnim dobrima i uslugama, stvorili jednaki uvjeti i maksimalno povećao potencijal rasta digitalnoga gospodarstva.

Važno je da različiti sektori imaju koristi od digitalnih inovacija na otvoren i transparentan način, uz poštovanje aspekata privatnosti. Potporu bi trebalo pružiti izgradnji **kibersigurnosnih kapaciteta** u regiji, razvijenih na temelju procjene potreba koja će se provesti 2021.

Procjenjuje se da je potrebno 3,7 milijardi EUR kapitalnih rashoda (planiranje i izgradnja) u sljedećih pet godina (do 2025.)²¹ kako bi se osigurale potrebne razine digitalne povezanosti. Privatni sektor imat će važnu ulogu u digitalnoj tranziciji zapadnog Balkana, uključujući 5G, a jamstva EU-a mogu djelovati kao važan pokretač. Potporu EU-a za **ulaganja u digitalnu infrastrukturu** trebalo bi znatno povećati i radi uvođenja **ultrabrzog i sigurnog širokopojasnog pristupa kako bi se osigurao univerzalan pristup**.

Zapadni Balkan trebao bi se usredotočiti na sljedeće **prioritete reformi**:

- ubrzanje usklađivanja s **pravnom stečevinom EU-a** i njezine provedbe, čime će se stvoriti **okruženje povoljno za ulaganja** (među ostalim, u području zaštite podataka); i dovršetak provedbe Regionalnog sporazuma o *roamingu*.

¹⁹ SELFIE (samopromišljanje o učinkovitom učenju poticanjem uporabe inovativnih obrazovnih tehnologija) besplatan je alat koji se lako može upotrebljavati i prilagoditi školama kako bi im se pomoglo da procijene gdje se nalaze s učenjem u digitalnom dobu.

²⁰ HEInnovate je alat za samoprocjenu za ustanove visokog obrazovanja koje žele istražiti svoj inovativni potencijal.

²² COM(2016)0179 final, Akcijski plan EU-a za e-upravu 2016.–2020. Ubrzavanje digitalne transformacije uprave

- **određivanje prioriteta i uključivanje digitalizacije** u nacionalnu politiku s naglaskom na poduzetništvo, obrazovanje, zdravstvo, energetiku, istraživanje i inovacije te pametan rast. Jačanje inovativne digitalne transformacije poticanjem uvođenja platformi i politika kao što su npr. e-uprava, e-zdravstvo, e-trgovina, digitalni pristup kulturi i kulturnoj baštini, digitalne vještine u obrazovanju, otvoreni pristup istraživačkim podacima i rezultatima, ulaganja u širokopojasni pristup i uključivanje svih gospodarstava u Europsko zajedničko poduzeće za računalstvo visokih performansi (EuroHPC).
- poticanje razvoja regionalnih **digitalnoinovacijskih centara** i njihovo povezivanje sa znanstvenim i tehnološkim parkovima te zajednicama znanja i inovacija u okviru Europskog instituta za inovacije i tehnologiju (ZZI-ji EIT-a) kao jedinstvenim kontaktnim točkama koje poduzećima pomažu da povećaju svoju konkurentnost primjenom digitalnih tehnologija, posebno u prihvaćanju umjetne inteligencije u poslovnom sektoru (osobito za MSP-ove) u skladu s naporima i smjernicama EU-a. promicanje razvoja digitalnih vještina i virtualnog učenja u regiji.
- poboljšanje kapaciteta u području **kibersigurnosti** i borbe protiv kiberkriminaliteta, posebno provedbom paketa instrumenata EU-a koji se odnose na kibersigurnosne rizike za 5G mreže.
- osiguravanje etične upotrebe tehnologija, uključujući **umjetne inteligencije** u svrhu nadzora, u skladu s Poveljom EU-a o temeljnim pravima i u cilju dinamičnog usklađivanja s budućim zakonodavstvom EU-a u tom području.
- provedba **Izjave o e-upravi**, podržane u Beogradu 2019., kako bi se dodatno ubrzao rad u skladu s akcijskim planom EU-a za e-upravu²², kao potpora reformi javne uprave.

VIII. Jačanje privatnog sektora

Od 1990-ih gospodarstva zapadnog Balkana postigla su izniman rast uz istodobno smanjenje siromaštva. Životni standard povećao se diljem regije, uz poboljšanje pristupa javnim uslugama. Međutim, zapadni Balkan i dalje treba dodatno napredovati kako bi ispunio ključne gospodarske zahtjeve za članstvo u EU-u: osigurati funkcionalna tržišna gospodarstva i pokazati sposobnost suočavanja s pritiskom konkurencije i tržišnim silama unutar Europske unije. Za to je potrebna reforma njegovih sustava gospodarskog upravljanja i provedba gospodarskih strukturnih reformi. Proces programa gospodarskih reformi i dalje je ključni instrument s pomoću kojeg EU i zapadni Balkan zajednički utvrđuju prioritete reformi. Komisija u tu svrhu pruža znatnu potporu. Za potrebe ovog plana naglasak će biti na razvoju snažnijeg privatnog sektora i ulaganju u ljudski kapital.

Razvoj **snažnog privatnog sektora** ključan je za socioekonomski razvoj i regionalnu integraciju te za poboljšanje konkurentnosti regije i otvaranje radnih mjesta. Uloga malih i srednjih poduzeća (MSP-ova) posebno je važna s obzirom na to da ona čine 99 % svih poduzeća na zapadnom Balkanu, stvaraju oko 65 % ukupne dodane vrijednosti poslovnog sektora i čine 73 % ukupnog broja radnih mjesta u poslovnom sektoru²³. U tom bi se kontekstu poseban naglasak trebao staviti na pružanje potpore novoosnovanim poduzećima i MSP-ovima u **strateškim sektorima** koje su utvrdile zemlje, kao što su turizam i digitalni

²² COM(2016)0179 final, Akcijski plan EU-a za e-upravu 2016.–2020. Ubrzavanje digitalne transformacije uprave

²³ Izvor: [OECD-ov indeks politike za MSP-ove: Zapadni Balkan i Turska 2019.](#)

sektor, u kojima zahvaljujući svojim povijesnim i prirodnim uvjetima imaju komparativnu prednost ili određeni potencijal. Time će se otvoriti put gospodarskom rastu s pomoću inovacija i povećane konkurentnosti.

Kako bi se oslobodio potencijal privatnog sektora, EU bi trebao povećati financiranje poduzeća dodjeljivanjem znatnih sredstava za jamstva u okviru jamstvenog instrumenta za zapadni Balkan i udvostručenjem bespovratnih sredstava u okviru Instrumenta za razvoj poduzetništva i inovacija na zapadnom Balkanu, platforme pod vodstvom EU-a koja je dio Okvira za ulaganja na zapadnom Balkanu. EU će mikropoduzećima te malim i srednjim poduzećima olakšati pristup financiranju i rizičnom kapitalu kako bi se prevladale poteškoće koje proizlaze iz pandemije bolesti COVID-19.

Kombinacijom bespovratnih sredstava i jamstava otvoreni i inovativni ekosustavi pogodni za poslovanje u regiji trebali bi se ojačati na temelju pristupa trostruke spirale. Time će se olakšati utvrđivanje, razvoj i promicanje inovativnih poduzetničkih ideja te pružiti potpora MSP-ovima kako bi se poboljšala njihova sposobnost prilagodbe promjenjivim socioekonomskim i političkim okolnostima u suočavanju s različitim izazovima:

- povećanjem **standarda kvalitete trgovačkih društava** i dostupnosti ulaganja usmjerenih na izvoz kako bi privatni sektor u regiji imao koristi od veće integracije tržišta i trgovine unutar regije i s EU-om.
- omogućivanjem odgovarajućeg diversificiranog **financiranja i osposobljavanja za poduzetništvo** (mikro, mala i srednja poduzeća, socijalna poduzeća) u cilju stvaranja i rasta poduzeća.
- jačanjem **konkurentnosti MSP-ova** ulaganjima za potporu novoosnovanim poduzećima i širenju inovativnih poduzeća, kao i programima za potporu financijskoj i digitalnoj pismenosti, digitalizaciji poduzeća, inkubatora i financijskih tehnologija.
- podupiranjem rasta gospodarstava **strategijama pametne specijalizacije** koje se temelje na prednostima i potencijalu regije, kao i jačanjem istraživanja, inovacija i prijenosa tehnologije.
- omogućivanjem ulaganja u održivu poljoprivrednu proizvodnju i istraživanje radi potpore uravnoteženom ruralnom razvoju i jačanja konkurentnosti i održivosti **poljoprivredno-prehrambenog sektora**.
- poticanjem **zelenog rasta i kružnoga gospodarstva** povećanjem ulaganja u zelene tehnologije i smanjenjem troškova njihova uvođenja u regiju. U tu će se svrhu EU, među ostalim, koristiti postojećim platformama kao što su Fond za zeleni rast i regionalni program za energetska učinkovitost.

Zemlje u regiji trebale bi i dalje imati koristi od pristupa programima EU-a kao što su Obzor Europa, COSME i EIC za potporu inovacijama i gospodarskom razvoju u razdoblju 2021.–2027.

IX. Ulaganje u ljudski kapital

Pravednost i uključivost važne su kako bi se osiguralo da svi imaju zajedničke koristi od oporavka i rasta te da nitko ne bude zapostavljen. Tržište rada koje dobro funkcionira i dobro osposobljena i produktivna radna snaga ključni su za otporno gospodarstvo. Komisija će ojačati dijalog sa zapadnim Balkanom kako bi potaknula provedbu europskog stupa

socijalnih prava²⁴ u regiji. **EU nastoji poduprijeti razvoj ljudskog kapitala povećanjem financiranja iz IPA-e**, posebno u pogledu prioriteta reformi utvrđenih u procesu programa gospodarskih reformi i zajedničkih političkih smjernica u područjima obrazovanja i vještina, zapošljavanja te socijalne zaštite i uključenosti. Naglasak će se staviti i na mlade, zdravlje, kulturu i sport.

EU će podupirati širu uključenost civilnog društva i privatnog sektora poticanjem inovativnih rješenja i promicanjem socijalnog poduzetništva radi rješavanja socijalnih izazova. Financijski instrumenti koristit će se za privlačenje privatnih fondova usmjerenih na socijalne potrebe (financiranje učinka) u bliskoj suradnji s međunarodnim financijskim institucijama.

U **obrazovnom sektoru** EU će nastaviti podupirati razvoj politika i reformi temeljenih na dokazima kako bi se riješili glavni izazovi i prioriteti obrazovnog sustava u pogledu upravljanja, financiranja, kvalitete, jednakosti i relevantnosti, s naglaskom na prilagodbu obrazovnih sustava digitalnoj transformaciji i gospodarstvima temeljenima na znanju. Poseban naglasak stavit će se na reforme kojima se promiče odgovarajuća ponuda relevantnog znanja, vještina i kompetencija kako bi se riješio problem neusklađenosti ponude i potražnje vještina na tržištu rada, među ostalim razvojem učenja kroz rad u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju.

Potpota će se nastaviti u okviru programa Erasmus+, s poboljšanim mogućnostima za akademsku mobilnost i izgradnju kapaciteta, među ostalim u sektoru strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Ažuriranjem Programa vještina za Europu, Akcijskog plana za digitalno obrazovanje i europskog prostora obrazovanja EU će se usredotočiti na zapadni Balkan kao prioritet u njegovoj međunarodnoj dimenziji. EU će pojačati suradnju sa zapadnim Balkanom u provedbi svojeg Okvira za djelovanje u području kulturne baštine iz 2018. i potaknuti sudjelovanje u programu Kreativna Europa. Partneri iz regije trebali bi nastaviti sudjelovati u drugim programima EU-a kao što su Erasmus+ i Europski pakt solidarnosti kako bi se poboljšala uzajamna razmjena i suradnja u području volontiranja, osposobljavanja i mladih.

Poboljšanje **sudjelovanja na tržištu rada, posebno mladih i žena, skupina u nepovoljnom položaju i manjina, osobito Roma**²⁵, bit će prioritet i može snažno pridonijeti gospodarskom rastu. Rješavanje potreba **mladog stanovništva** poseban je prioritet, osobito s obzirom na velik broj mladih koji nisu zaposleni, ne obrazuju se i ne osposobljavaju (NEET). **Intervencije koje se temelje na primjeru Garancije EU-a za mlade** sve su potrebnije u kriznim vremenima kako bi se mladima ponudila ponuda za zaposlenje, daljnje obrazovanje, naučavanje ili pripravništvo, čime se ujedno nude rješenja i perspektive za mlade te se pridonosi rješavanju problema odljeva mozgova. Pozornost će se posvetiti i izgradnji kapaciteta socijalnih partnera te razvoju socijalnog dijaloga i kolektivnog pregovaranja.

Ta ulaganja trebaju se provoditi i na uključiv način kako bi se u obzir uzelo one koji su suočeni s visokim stopama siromaštva i niskim mogućnostima zapošljavanja, kao što su osobe s invaliditetom. Tim se ulaganjima poštuju obveze iz Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom.

---

²⁴ U svojoj Komunikaciji „Jaka socijalna Europa za pravednu tranziciju” Europska komisija ponovno je potvrdila svoju namjeru da ojača dijalog sa zapadnim Balkanom kako bi se potaknula provedba europskog stupa socijalnih prava u regiji.

²⁵ U srpnju 2019. predsjednici vlada zapadnog Balkana donijeli su Deklaraciju o integraciji Roma u procesu proširenja EU-a, obvezujući se na konkretno poboljšanje položaja Roma, među ostalim u pogledu zapošljavanja. EU će nastaviti podupirati njezine ciljeve, među ostalim provedbom strateškog okvira EU-a za ravnopravnost, uključenost i sudjelovanje Roma.

Reforme **sustava socijalne zaštite i uključenosti**, uključujući usluge socijalne skrbi, bit će prioritet s obzirom na jaz u ljudskom razvoju u odnosu na EU. Podupirat će se razvoj strategija aktivnog uključivanja.

Podupirat će se **reforma zdravstvenih sustava**, ojačano zdravstveno osiguranje i otpornost sustava javnog zdravstva, među ostalim s obzirom na iskustva stečena u borbi protiv pandemije bolesti COVID-19. Potrebno je smanjiti troškove i osigurati da svi građani imaju pristup boljem liječenju. Potrebno je ojačati regionalnu suradnju kako bi se uklonile prekogranične prijetnje zdravstvenoj sigurnosti. Stoga će se osigurati kontinuirana potpora jačanju pripravnosti i otpornosti sustava javnog zdravstva zapadnog Balkana.

Iskoristiti se mogu gospodarske mogućnosti u **kreativnom i kulturnom sektoru te njegov doprinos održivom turističkom potencijalu regije**. EU će pojačati suradnju sa zapadnim Balkanom u provedbi svojeg **Okvira za djelovanje u području kulturne baštine iz 2018.** Sama regija trebala bi pojačati suradnju u očuvanju i promicanju kulturne baštine u okviru strategijâ održivog turizma. Kako bi podržao taj sektor, EU će poticati i integraciju kulturnih i kreativnih industrija iz regije u europske profesionalne mreže i lance vrijednosti.

Provedbom inovacijskog programa za zapadni Balkan pridonijet će se jačanju osnove ljudskog kapitala u regiji.

X. Regionalna gospodarska integracija i integracija s EU-om

Postizanje ciljeva ovoga Gospodarskog i investicijskog plana uvelike će se olakšati jačanjem regionalne suradnje na zapadnom Balkanu, uključujući povećanjem napora usmjerenih na snažniju regionalnu gospodarsku integraciju.

Prije nego što pristupi Uniji, zapadni Balkan trebao bi razviti **zajedničko regionalno tržište** kao prvi korak prema **boljoj integraciji regije s jedinstvenim tržištem EU-a**. To je ključno kako bi regija mogla **iskoristiti svoj povlašteni odnos s EU-om**. Prema studiji Svjetske banke²⁶, takva **poboljšana integracija tržišta zapadnog Balkana mogla bi toj regiji donijeti dodatni rast BDP-a od 6,7 %**.

➤ Zajedničko regionalno tržište...

Kako je istaknuto u Komunikaciji „Potpora zapadnom Balkanu u borbi protiv bolesti COVID-19 i za oporavak nakon pandemije”²⁷, pandemija bolesti COVID-19 stavila je u prvi plan **visoku razinu integracije tržišta i međuovisnost gospodarstava EU-a i zapadnog Balkana**, kao i gospodarstava unutar potonje regije. Osiguravanje neometanog protoka robe bilo je ključno tijekom krize. U tu je svrhu zapadni Balkan brzo i učinkovito uspostavio zelene koridore na kritičnim graničnim prijelazima. Uključive regionalne organizacije, kao što su Vijeće za regionalnu suradnju, Prometna zajednica i Srednjoeuropsko područje slobodne trgovine (CEFTA), imale su ključnu ulogu u provedbi tog odgovora. Učinkovito su se koordinirale sa svim partnerima sa zapadnog Balkana, međusobno i s EU-om. U teškim vremenima takva regionalna suradnja pokazala se ključnom.

U izjavi sa sastanka na vrhu u Zagrebu (6. svibnja 2020.),²⁸ koju je usvojio EU, a podržalo šest partnera sa zapadnog Balkana, navedeno je da će „EU i dalje podupirati takvu uključivu regionalnu suradnju te potiče čelnike zemalja zapadnog Balkana da u potpunosti iskoriste potencijal regionalne suradnje kako bi se olakšao gospodarski oporavak nakon krize. Za to je potrebna snažna predanost cijele regije daljnjem produblivanju regionalne gospodarske

²⁶ Redovito gospodarsko izvješće o zapadnom Balkanu, Svjetska banka, jesen 2019.

²⁷ COM(2020) 315 final.

²⁸ <https://www.consilium.europa.eu/media/43782/zagreb-declaration-hr-06052020.pdf>

integracije na temelju pravila i standarda EU-a čime se regija i njezina poduzeća približavaju unutarnjem tržištu EU-a. Razvojem te dimenzije, među ostalim putem regionalnoga gospodarskog prostora (REA), može se pomoći regiji da postane privlačnija za ulaganja”.

Kako bi se ta obveza počela provoditi, zapadni Balkan mora **prihvatiti cilj izgradnje zajedničkog regionalnog tržišta** na temelju pravila EU-a. Takav pristup osigurava integraciju unutar regije i s EU-om te predstavlja važnu prekretnicu u pripremi za pristupanje EU-u. To zajedničko regionalno tržište trebalo bi se temeljiti na postignućima **regionalnoga gospodarskog prostora (REA), koji je bio uspješna inicijativa**: dogovoren je program reforme regionalnih ulaganja, potiče se mobilnost visokog obrazovanja zahvaljujući priznavanju kvalifikacija, a naknade za *roaming* u regiji smanjene su. To je dovelo i do donošenja ambicioznih sporazuma za olakšavanje trgovine robom i liberalizaciju trgovine uslugama. Pridonijet će da se za regiju zainteresiraju globalni ulagači koji nastoje smanjiti udaljenost do tržišta EU-a i diversificirati svoje dobavljače.

Provedba **sektorskih sporazuma u tom regionalnom okviru** uzet će se u obzir pri procjeni pripremljenosti partnera sa zapadnog Balkana za **sudjelovanje u jedinstvenom tržištu EU-a u određenom sektoru**: uspješna regionalna gospodarska integracija pomoći će u otvaranju puta dubljoj gospodarskoj integraciji s jedinstvenim tržištem EU-a.

EU **poziva vlade zapadnog Balkana da razviju ambiciozan i uključiv plan za izgradnju tog zajedničkog regionalnog tržišta**. Taj bi se plan trebao usredotočiti na utvrđivanje ključnih rezultata povezanih s četirima slobodama (kretanja robe, usluga, kapitala i ljudi) i utvrditi gospodarske sektore od zajedničkog interesa otporne na promjene u budućnosti za koje regija može ponuditi privlačnu vrijednost za svjetsko tržište. EU bi trebao poticati regiju da razvije uključiv okvir koji pravilno funkcionira i kojim se omogućuje takva dublja regionalna gospodarska integracija.

Izgradnja zajedničkog regionalnog tržišta

U okviru svojih priprema za produbljeno regionalno gospodarsko područje zapadni Balkan trebao bi se usredotočiti na ključne rezultate koji će donijeti konkretne rezultate za poduzeća i građane regije, kao što su:

■ Povezivanje gospodarstava

Nadogradnja inicijative za zelene koridore – osiguravanje punih operativnih kapaciteta 24 sata dnevno sedam dana u tjednu na ključnim graničnim prijelazima

Uspostava alata za praćenje (Galileo) čekanja na graničnim prijelazima na svim graničnim prijelazima koji se nalaze na mreži „zelenih koridora”

Potpisivanje i provedba bilateralnih sporazuma o graničnim prijelazima u cestovnom i željezničkom prometu

■ Slobodno kretanje robe

Uzajamno priznavanje certifikata za voće i povrće i druge poljoprivredne proizvode

Slobodno kretanje industrijske robe na temelju usklađenosti s temeljnim zahtjevima EU-a

Ovlašteni gospodarski subjekti priznati u regiji

■ Slobodno kretanje usluga

Uzajamno priznavanje stručnih kvalifikacija

Uzajamno priznavanje dozvola u pilot-sektoru (turizam)

Paket za liberalizaciju trgovine (proširenje obveza u pogledu pristupa tržištu i nacionalnog tretmana, uključujući uzajamno priznavanje dozvola u više sektora kao što su građevinarstvo, poštanske usluge ili promet)

■ Slobodno kretanje kapitala

Smanjenje troškova za regionalna prekogranična plaćanja

Priprema za pridruživanje jedinstvenom području plaćanja u eurima (SEPA)

■ Prostor za regionalna ulaganja

Memorandumi o razumijevanju između investicijskih agencija radi rješavanja pitanja zadržavanja ulaganja/promicanja ključnih regionalnih lanaca vrijednosti

Donošenje regionalnih standarda za mehanizam za provjeru izravnih stranih ulaganja na nacionalnoj razini

Privlačenje najmanje 100 ulagača u obećavajuće regionalne lance vrijednosti

■ Regionalni inovacijski prostor

Izrada regionalne inicijative za prijenos znanja dijaspore kako bi se iskoristio potencijal dijaspore regije i potaknula cirkulacija mozgova

■ Sudjelovanje zapadnog Balkana u Europskom istraživačkom prostoru – **digitalno tržište**

Uspostava regionalnog tržišta e-trgovine i digitalnog sadržaja donošenjem temeljnih usklađenih pravila i načela unutarnjeg tržišta, olakšavanjem carinjenja paketa i uklanjanjem geografskog blokiranja

Regionalno koordiniran pristup zaštiti osobnih podataka, privatnosti, kibersigurnosti i drugim pravima, usklađen s pravnom stečevinom EU-a

Regionalni sporazum o priznavanju usluga povjerenja, uključujući e-potpis

Regionalno koordinirani postupak usklađivanja radiofrekvencijskog spektra u europskim pionirskim pojasevima za 5G, koordinirani pristup u postupku dodjele radijskih frekvencija za 5G i regionalni pilot-projekt 5G, uključujući zaštitne mjere protiv novih rizika na temelju paketa instrumenata EU-a

■ Mobilnost ljudi

Mobilnost studenata

Mobilnost pojedinaca na temelju osobnih iskaznica

Mobilnost istraživača i profesora

■ Europski lanci vrijednosti

Turizam: razvoj paketne ponude za regiju i njezino zajedničko promicanje (na temelju zajedničkih standarda, uzajamnog priznavanja dozvola itd.)

Automobilska industrija: nadogradnja lanaca vrijednosti kako bi bili spremni iskoristiti nove trendove (električna vozila, autonomna vozila itd.) na temelju regionalnih prednosti i sirovina

Program za zeleno i kružno gospodarstvo: izgradnja novih regionalnih lanaca vrijednosti kako bi se iskoristio neiskorišteni potencijal (kružna upotreba sirovina, prikupljanje i obrada

elektroničkog otpada, lanci vrijednosti obnovljive energije itd.)

➤ .... kao prvi korak prema boljoj integraciji regije s EU-om

Za sve partnere sa **zapadnog Balkana** EU je prvi trgovinski partner s kojim je 2019. ostvareno **više od 69,4 % ukupne trgovine te regije**. Kad je riječ o izravnim stranim ulaganjima, **poduzeća iz EU-a daleko su najvažniji ulagači u regiji te su 2018. ostvarila otprilike 65,5 % ukupnih izravnih stranih ulaganja u regiji**.

U skladu s revidiranom metodologijom proširenja²⁹, ako vlada provede prioritete reformi dogovorene s EU-om, to bi trebalo dovesti do bolje integracije te zemlje s Europskom unijom, ubrzane integracije i postupnog uvođenja pojedinačnih politika EU-a, tržišta EU-a i programa EU-a u okviru procesa pristupanja.

EU bi stoga trebao istražiti moguće načine kojima bi se mogla unaprijediti integracija zapadnog Balkana s EU-om u razdoblju prije pristupanja. To će biti važan politički signal regiji da je njezina budućnost u EU-u te će znatno potaknuti gospodarske rezultate i ulaganja. S obzirom na značajnu mogućnost povećanja trgovine između EU-a i regije, **posebna će se pozornost posvetiti analizi i uklanjanju necarinskih prepreka** te uklanjanju tehničkih prepreka trgovini, uz osiguravanje ravnopravnih uvjeta.

Ispunjavanje normi i standarda EU-a ključno je za izvoz u Europsku uniju. Osim toga, zapadni Balkan trebao bi usvojiti najnovije promjene u politikama EU-a usmjerene na zaštitu sigurnosti i javnog poretka EU-a, kao što je mehanizam za provjeru izravnih stranih ulaganja, ili se uskladiti s njima.

Veća integracija zapadnog Balkana s EU-om

Komisija će surađivati sa svojim partnerima sa zapadnog Balkana kako bi ubrzala proces integracije u EU uoči pristupanja na sljedeće načine:

– pružanjem potpore usvajanju standarda EU-a i unapređenju kvalitetne infrastrukture³⁰ na zapadnom Balkanu kako bi on mogao provesti pravnu stečevinu EU-a u području **industrijske i potrošačke robe**, čime bi se **olakšala integracija s jedinstvenim tržištem EU-a**. U mjeri u kojoj je to moguće, pružanjem informatičkih rješenja EU-a kako bi se osiguralo da tijela nadležna za **nadzor tržišta** u regiji mogu komunicirati međusobno i sa svojim partnerima u EU-u.

– olakšavanjem trgovine između EU-a i zapadnog Balkana u okviru **carinske suradnje** kako bi se, gdje je to moguće, omogućilo elektroničko izdavanje i prijenos carinskih isprava kao što su dokazi o podrijetlu; osiguranjem koordinacije u fazama planiranja i izvršenja ulaganja EU-a u pogranične objekte diljem regije.

– olakšavanjem **e-trgovine**, uključujući kupnju robe i usluga na internetu, jeftiniju prekograničnu dostavu paketa, zaštitu prava potrošača na internetu i promicanje prekograničnog pristupa internetskom sadržaju iz EU-a i zapadnog Balkana. Olakšavanjem prihvaćanja **zajedničkih normi EU-a o zaštiti podataka, kibersigurnosti i uslugama povjerenja**.

– podupiranjem dostupnosti **ključnih digitalnih pokazatelja uspješnosti** na zapadnom Balkanu u skladu s indeksom europskog digitalnoga gospodarstva i društva (DESI) i okvirom

²⁹ COM(2020) 57 – *Unapređenje pristupnog procesa – Vjerodostojna perspektiva EU-a za zapadni Balkan*

³⁰ Akreditacija, ocjenjivanje sukladnosti, nadzor tržišta, zakonsko mjeriteljstvo, normizacija

lokalnih i regionalnih digitalnih pokazatelja (LORDI) te informativnim člancima o e-upravi.

– podupiranjem provedbe **nacionalnih programa za ovlaštene gospodarske subjekte** i uspostavom udruženja trgovaca, daljnjom potporom CEFTA-i u provedbi regionalnog uzajamnog priznavanja. Pomakom prema uzajamnom priznavanju takvih nacionalnih programa, prema potrebi; donošenjem jedinstvenog skupa povlaštenih pravila o podrijetlu (PEM+) i podupiranjem sudjelovanja cijele regije u Konvenciji o zajedničkom provoznom postupku.

– **olakšavanjem trgovine poljoprivrednim proizvodima** (uključujući prerađene poljoprivredne proizvode) u skladu sa sanitarnim i fitosanitarnim zahtjevima EU-a preko EU-ova integriranog sustava upravljanja za službene kontrole. Pružanjem pomoći pri integraciji u relevantne sustave EU-a (TRACES, RASFF, Europhyt, AAC) i suradnjom u borbi protiv bolesti životinja i antimikrobne otpornosti.

– olakšavanjem **integracije održivih industrijskih lanaca vrijednosti** između zapadnog Balkana i EU-a, posebno podupiranjem održive proizvodnje i prerade sirovina, uključujući kritične sirovine³¹, osiguravanjem nenarušene trgovine i ulaganja, u skladu sa socijalnim i ekološkim standardima te standardima transparentnosti EU-a.

– **potpunim pridruživanjem Obzoru Europa**, ambicioznom europskom programu za istraživanje i inovacije vrijednom 100 milijardi EUR.

– poticanjem zapadnog Balkana da se uskladi s nedavnim inicijativama usmjerenima na **zaštitu europske sigurnosti i javnog poretka**, kao što je uspostava nacionalnih mehanizama za provjeru ulaganja za ulaganja trećih zemalja na temelju mehanizma EU-a.

– olakšavanjem **kontakta s Europskim vijećem za platni promet** i podupiranjem regije u pogledu sudjelovanja u **jedinstvenom području plaćanja u eurima** (SEPA).³²

– podupiranjem uprava zapadnog Balkana u pružanju **najsuvremenijih digitalnih javnih usluga poduzećima i građanima**. Promicanjem njihova sudjelovanja u programu ISA2³³. Promicanjem upotrebe **otvorenih standarda** razvijenih u okviru Instrumenta za povezivanje Europe (CEF)³⁴.

– pružanjem **posebne potpore regionalnim organizacijama** za unapređenje programa regionalne gospodarske integracije, uključujući **uspostavu platforme između Europske komisije, Vijeća za regionalnu suradnju i CEFTA-e** za dijalog o regionalnom tržištu i njegovoj usklađenosti s pravilima EU-a.

***

³¹ U skladu s Akcijskim planom za kritične sirovine COM(2020) 474 final

³² U skladu sa Strategijom za plaćanja malih vrijednosti za EU, COM(2020) 592 final

³³ Program EU-a za interoperabilna rješenja za javne uprave, poduzetnike i građane.

³⁴ Tim se programom financira niz generičkih i ponovno upotrebljivih infrastruktura digitalnih usluga (DSI) koje nude osnovne mogućnosti i koje se mogu ponovno upotrijebiti kako bi se olakšalo prekogranično i međusektorsko pružanje digitalnih javnih usluga. Trenutačno postoji osam sastavnih elemenata: infrastruktura za ispitivanje velikih podataka, kontekstni broker, e-arhiviranje, e-dostava, e-identifikacija, e-fakturiranje, e-potpis i e-prijevod

Bruxelles, 6.10.2020.
COM(2020) 641 final

ANNEX

PRILOG

**KOMUNIKACIJI KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU,
EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

Gospodarski i investicijski plan za zapadni Balkan

{SWD(2020) 223 final}

PRILOG

U kontekstu dvostruke zelene i digitalne tranzicije Komisija će ispitati troškove, koristi i učinak sljedećih prioritetnih vodećih inicijativa za ulaganja i njihovih odgovarajućih prijedloga projekata u cilju njihova aktivnog i brzog napretka.

U području prometa Komisija predviđa da će se do kraja mandata ove Komisije dovršiti ili da će napredovati sljedeće **vodeće inicijative za ulaganja**:

VODEĆA INICIJATIVA 1. – POVEZIVANJE ISTOKA I ZAPADA

Najvažnije veze istoka i zapada dovršit će se ili će napredovati do 2024.:

- **„Autocesta mira” na Kosovu*** (koja povezuje Prištinu s Nišom u Srbiji) **dovršit će se uz znatnu modernizaciju dionice u Srbiji.**
- Iako je cestovni koridor (koridor X) (osnovna mreža) jugoistočno od Mađarske kroz regiju do Bugarske, Grčke i dalje gotovo dovršen, među ostalim uz potporu EU-a, paralelni željeznički koridor u potpunosti će se modernizirati. Konkretno, u tom će se roku dovršiti željeznička obilaznica Niša u Srbiji. Projekt modernizacije željezničke veze između Srbije i Hrvatske na koridoru X, koja je ključna poveznica za željeznički prijevoz robe, znatno će se ubrzati, kao i projekt nadogradnje željezničke veze sa Sjevernom Makedonijom.
- **Željeznički koridor VIII između Skopja i bugarske granice** znatno će se ubrzati kako bi se povezali Skopje i Sofija.
- **Razminiranje rijeke Save i uklanjanje uskih grla na Dunavu** dovršit će se ili ubrzati kako bi se poboljšala održiva vrsta prijevoza na tim važnim plovnim putovima u okviru mreže TEN-T i olakšao daljnji razvoj intermodalnih razmjena.

VODEĆA INICIJATIVA 2. – POVEZIVANJE SJEVERA I JUGA

Najvažnije veze sjevera i juga dovršit će se ili ubrzati do 2024.:

- **75 % glavnog cestovnog koridora sjever-jug** koji povezuje glavne gradove središnje Europe preko Sarajeva u Bosni i Hercegovini do luke Ploče na jadranskoj obali (**koridor Vc**) **dovršit će se u skladu sa standardima za autoceste.** Modernizirat će se i željeznička veza duž istog koridora.
- **Željeznička pruga 4. koja povezuje Beograd i Podgoricu s crnogorskom lukom Bar** potpuno će se sanirati od granice sa Srbijom do mora. **Radovi na paralelnom cestovnom koridoru dodatno će se ubrzati, posebno na obilaznici Podgorice.**
- **Poboljšat će se povezanost glavnih gradova Sarajeva i Podgorice,** uz dodatno povezivanje s postojećim i planiranim mrežama u Bosni i Hercegovini te osiguranje izravnijih veza između susjeda.
- **Željeznička pruga koja povezuje Beograd s Prištinom dodatno će se unaprijediti** građevinskim radovima na Kosovu i pripremom potrebne tehničke dokumentacije za radove na sanaciji u Srbiji.

VODEĆA INICIJATIVA 3.: POVEZIVANJE OBALNIH REGIJA

Do 2024. dovršit će se ili ubrzati sljedeće:

- **Željeznička pruga 2. koja povezuje glavne gradove Tiranu i Podgoricu i koja se nastavlja na luku Drač ključni je projekt za regiju te će se poboljšati sanacijom 120 km željezničke pruge u Albaniji prema granici s Crnom Gorom.**
- Poduzet će se važni koraci za dovršetak „**plave autoceste**” duž obale **od Hrvatske do Grčke**: dovršit će se **cestovna obilaznica oko Tirane**, a radovi na **dvjema dodatnim dionicama u Albaniji i obilaznici Budve u Crnoj Gori** znatno će se ubrzati.

U području **energetike** Komisija predlaže sljedeće **vodeće inicijative za ulaganja**:

VODEĆA INICIJATIVA 4. – OBNOVLJIVA ENERGIJA

Podupirat će se povećana uporaba **obnovljivih izvora energije**, u skladu s potencijalom regije i nacionalnim preferencijama.

Mogli bi se poduprijeti sljedeći konkretni projekti:

- Dovořit će se **sanacija hidroelektrane Fierza u Albaniji** i nastaviti izgradnja **hidroelektrane Skavica** kako bi se povećao potencijal te zemlje i, u konačnici, regije u cilju povećanja izvoza električne energije dobivene iz čiste energije.
- Hidroenergetski sustav Piva u Crnoj Gori proširit će se te će započeti izgradnja **hidroelektrane Komarnica**.
- Ubrzat će se pripreme za izgradnju **druge faze hidroenergetskog sustava Ibër-Lepenc na Kosovu**.
- **Ulaganja u vjetroelektrane i solarne elektrane u Sjevernoj Makedoniji** znatno će se ubrzati i služiti kao primjer za ulaganja otporna na promjene u budućnosti u kojima se iskorištava potencijal energije iz obnovljivih izvora u regiji.

VODEĆA INICIJATIVA 5. – PRELAZAK S UGLJENA

Prelazak s ugljena koji jako onečišćuje na održivije i zelenije izvore proizvodnje energije bit će ključan kako bi regija ispunila svoje obveze u okviru Pariškog sporazuma. Plinovodi otporni na promjene u budućnosti koji podržavaju prelazak na niskougljično gospodarstvo i provoz dekarboniziranog plina i vodika imat će ključnu ulogu, kao i učinkoviti vodovi za prijenos električne energije i pametne mreže za veću uporabu obnovljivih izvora energije u skladu s potencijalom regije.

Mogli bi se poduprijeti sljedeći konkretni projekti:

- **U okviru Transjadranskog plinovoda** dovršit će se **izgradnja plinovoda Fier-Vlora u Albaniji**, a prednost će se dati Jonsko-jadranskom plinovodu duž obale, čime će se olakšati velika diversifikacija izvora opskrbe plinom u regiji zapadnog Balkana i šire.
- Dovořit će se **plinski spojni vod Bosna i Hercegovina – Hrvatska**, kojim se nadopunjuje navedena diversifikacija i povećava potencijal i diversifikacija postojećeg sustava distribucije plina u zemlji.

- Započet će izgradnja **plinskog spojnog voda Sjeverna Makedonija – Kosovo** te proširenje već postojećeg ulaganja u spojni vod Sjeverna Makedonija – Grčka.
- Za izgradnju će se pripremiti **plinski spojni vod Sjeverna Makedonija – Srbija**.
- **Transbalkanski koridor za prijenos električne energije u Srbiji** kao dio spojnog voda između Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine dovršit će se kako bi se osigurala okosnica za distribuciju električne energije u cijeloj regiji i prema EU-u.

VODEĆA INICIJATIVA 6. – VAL OBNOVE

Komisija predlaže proširenje „**vala obnove EU-a**” na zapadni Balkan.

Sektor zgradarstva odgovoran je za više od 40 % ukupne potrošnje energije¹ na zapadnom Balkanu. Obnova javnih i privatnih zgrada kako bi se zadovoljili minimalni standardi energetske učinkovitosti može znatno pridonijeti smanjenju emisija stakleničkih plinova te poboljšanju životnog standarda građana i njihova zdravlja. Val obnove zgrada koji se provodi uz pomoć Energetske zajednice pomoći će zapadnom Balkanu u dekarbonizaciji javnog i privatnog fonda zgrada, sa snažnim naglaskom na digitalizaciji i uzimajući u obzir energetska siromaštvo. EU će zajedno s međunarodnim financijskim institucijama podupirati nastojanja partnera na zapadnom Balkanu da utrostruče trenutačnu stopu obnove i uštede energije u postojećim zgradama te postignu standard gotovo nulte stope energije i emisija u novim zgradama.

U sektoru zaštite okoliša Komisija predviđa sljedeće **vodeće inicijative za ulaganja**:

VODEĆA INICIJATIVA 7. – GOSPODARENJE OTPADOM i OTPADNIM VODAMA

Održivi i pouzdani načini upravljanja vodoopskrbom, otpadnim vodama i odlaganjem otpada ključni su za zaštitu okoliša i zdravlja građana te mogu pozitivno utjecati na turizam u regiji. To je ključno za zelenu perspektivu regije te za zaštitu zdravlja i dobrobiti njezinih građana.

Trebalo bi poduprijeti sljedeće konkretne projekte:

- **Dovršit će se izgradnja postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda u Skopju i Prištini.** Ti projekti imaju velik prekogranični učinak i poboljšavaju životne uvjete stanovništva.
- Provest će se **program ulaganja u zaštitu okoliša u Srbiji**, koji obuhvaća projekte modernizacije pročišćavanja otpadnih voda za velike i srednje gradove.
- Uspostavit će se integrirani **regionalni sustavi gospodarenja otpadom u Albaniji, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji**, usporedno sa zatvaranjem odlagališta koja ne ispunjavaju zahtjeve. Slična ulaganja drugdje u regiji trebala bi se podupirati i u budućnosti, uključujući bolje gospodarenje otpadom u prekograničnim područjima.
- Potpora uspostavi odgovarajućih **sustava praćenja kvalitete zraka i voda te mjera za sprečavanje onečišćenja.**

U digitalnom području Komisija predviđa sljedeće **vodeće inicijative za ulaganja**:

¹ Izvor: Tajništvo Energetske zajednice – WB6 Energy Transition Tracker, srpanj 2020.: https://www.energy-community.org/dam/jcr:2077a2ba-805a-4ca2-afcb-91c90ecc0878/EnC_WB6_072020.pdf

VODEĆA INICIJATIVA 8. – DIGITALNA INFRASTRUKTURA

Trebalo bi poduprijeti sljedeće konkretne projekte:

- Nastavit će se razvoj i uvođenje **nacionalne širokopojasne infrastrukture u šest partnerskih zemalja zapadnog Balkana**, pri čemu će se investicijski projekti u regiji u kojima je ostvaren najveći napredak dovršiti do 2024. Ubrzat će se priprema daljnjih ulaganja u drugim područjima, s posebnim naglaskom na povezivanju ruralnih područja.
- Uspostava sigurnih, energetski učinkovitih i pouzdanih podatkovnih centara, infrastrukture na rubu mreže i u oblaku uz istodobno osiguranje usklađenosti s pravilima i temeljnim vrijednostima EU-a, uključujući zaštitu podataka te povezivanje s inicijativama EU-a o računalima visokih performansi, digitalnim inkubatorima i inovacijskim centrima.
- Na temelju inicijativa koje su u tijeku, kao što je Balkanska digitalna autocesta, sinergije s drugim područjima povezanosti, kao što su promet i energetika, trebalo bi u potpunosti istražiti u kontekstu dijeljenja infrastrukture. Osim toga, upotreba tehnologije i podataka za donošenje boljih odluka ima velik potencijal za postizanje bolje kvalitete života građana u regiji. Podupirat će se i prilagodba brzom transformacijskom tehnološkom razvoju kako bi se zadržali blagostanje i konkurentnost. EU će promicati globalnu suradnju u digitalnom obrazovanju u okviru obnovljenog Akcijskog plana za digitalno obrazovanje (DEAP) te jednakost u pristupu, posebno za skupine u nepovoljnom položaju, uključujući Rome.

Kako bi podržala privatni sektor, Komisija predlaže sljedeću **vodeću inicijativu**:

VODEĆA INICIJATIVA 9. – ULAGANJE U KONKURENTNOST PRIVATNOG SEKTORA

Razvoj snažnog, inovativnog i konkurentnog privatnog sektora ključan je za socioekonomski razvoj zapadnog Balkana i njegovu regionalnu integraciju. Za to je osobito potrebno više ulagati u MSP-ove i njihov kapacitet za inovacije, širenje i rast. Kako bi se oslobodio potencijal privatnog sektora, EU bi trebao:

- planirati **povećanje iznosa bespovratnih sredstava** za potporu privatnom sektoru na temelju Okvirnog sporazuma za ulaganja na zapadnom Balkanu. 50 % sredstava EU-a za privatni sektor trebalo bi namijeniti inovacijama i zelenom rastu.
- u okviru **Jamstvenog instrumenta za zapadni Balkan** planirati **povećanje kapaciteta jamstva za potporu ulaganjima**, prvenstveno kako bi se ojačala konkurentnost MSP-ova i poboljšalo otvaranje radnih mjesta, posebno uzimajući u obzir mlade.
- aktivirati pomoć za održivu preobrazbu **poljoprivredno-prehrambenih sustava i ruralnog razvoja** u regiji.

Kako bi podržala zapošljavanje i ponudila rješenja i perspektive za mlade na lokalnoj razini, Komisija predlaže sljedeću **vodeću inicijativu**:

VODEĆA INICIJATIVA 10. – GARANCIJA ZA MLADE

Garancija za mlade poticajni je program kojim se osigurava da svi mladi dobiju kvalitetnu ponudu za posao, nastavak obrazovanja, naukovanje ili pripravništvo u roku od četiri mjeseca nakon što postanu nezaposleni ili napuste formalno obrazovanje.

Vodeću inicijativu Garancija za mlade trebale bi provoditi vlade zapadnog Balkana u skladu s Garancijom EU-a za mlade. Predlaže se njezina provedba u četiri faze, pri čemu bi se potpora EU-a mogla koristiti u svakoj od njih:

- Faza 1. – **Plan provedbe:** utvrđivanje planiranih mjera i njihovih rokova, proračuna, potrebnih izmjena pravnog okvira, definicije središnjeg koordinacijskog tijela i uloga relevantnih javnih tijela (nadležnih ministarstava i njihovih agencija, uključujući službe za zapošljavanje i centre za socijalni rad, ustanove za obrazovanje i osposobljavanje, uključujući škole za strukovno obrazovanje i osposobljavanje itd.) i dionika (poslodavaca i sindikata, gospodarskih komora, organizacija za mlade, nevladinih organizacija itd.)
- Faza 2. – **Pripremni rad:** jačanje predanosti na političkoj razini; jačanje predanosti i kapaciteta javnih tijela i dionika, zapošljavanje osoblja i razvoj infrastrukture; izmjene pravnog okvira, priprema okvira za praćenje i evaluaciju
- Faza 3. – **Pilot-faza:** provedba u ograničenom broju mjesta/regija, praćenje i evaluacija
- Faza 4. – **Postupna/opća primjena:** provedba u više regija/na nacionalnoj razini, praćenje i evaluacija

**